

Visko Dulčić
Split

ŠALJIVA PJESMA O DON GRGURU MILIČIĆU

*Propastnim Hvaranom rexechim na Poruku
Gospodina D. Gargura Milicichia*

Popivkigna

Ah propastni Hvaru hudi
Toliku mi cinix buku?
Svak sce u tebbi smie i cudi
Da don Gargo klal Peruku.
Vello cudo! Al Brusjani
Pokrit grintu s gnom ne smiju
Udigl vaglia da Hvarani
Narugayusce i nasmiju?
Zac rugat se? zac garditi?
Zac po Pjaci i svakoj strodi
Nista vech ne govoriti
Negh da je villan buzzaradi?
Svim da u Brusju rodil se ye,
I texaske onye Ruke,
Kad u gradu rodil se ye,
Zac dostoyan ni Peruke?
Drugdje . . . . . nose i mucisce:
A obo gnem se sad svi tarru?
Al za mula-pristoysce
Nepodobno ye-Tovarru?

Ako sce ko za to xali
 Dach'ie kostret drasje bitti
 Jer Brusjani hochie ostali
 Svi Peruke sad izniti:
 Nista za to zac imayu
 Koz i Giarac varsti svake,
 A kad gnim ti pomankayu
 Tovarske chie tratit dlake.
 Damu tribba josc ne bisce
 Od gne, istina to ye prava,
 Jer Peruke pol noscisce
 A opuzlamu josc ni glava.
 Dalli znayte dassé dima
 Glava puna gnem nahodi,
 Zato nechie di Gliudima
 Oçci koppa kad mu izhodi.
 A pak misli da godika
 Svega Brusya tako bichie,
 Paççe uffá da kanon:ka
 Gnega barzo ucinichie.
 Dakle Hvaru, ne krivi sce,
 Tribbay o Tom vech umuknut,
 Jer ako to dogodisce
 Mnozi u Tebbi tad chie puknut.

Za biligh od pravoga Priateglstva
 Vinko Hraste iz Brusia

Navedena pjesma o *don Garguru* prepisana je bez ikakvih ispravaka iz arhiva Ante Ilijića.¹ U pjesmi se spominju don Grgur Miličić i Vinko Hraste iz sela Brusja na otoku Hvaru.

Za Vinka Hrastu, koji je autor pjesme, nismo uspjeli naći nikakvih podataka u arhivima.² Po prezimenu, a i po samom njegovom navođenju na kraju pjesme, vidljivo je da je iz Brusja. Možemo zaključiti da je bio pismen (školovan?), da je živio istovremeno kada i don Grgur, da je proveo bar dio života u samom gradu Hvaru — pogotovo u vrijeme stvaranja pjesme, koja je mogla nastati oko 1767, kada je don Grgur počeo nositi periku, te na kraju da je bio poznat u ondašnjim hvarskim kulturnim krugovima.

Za don Grgura smo pronašli slijedeće arhivske podatke:

24. VI 1743. rođen je Grgur sin Ivana (Zane) Miličića pk. Jurja (djed) i žene mu Vice u Brusju. Kumovi na krštenju su mu bili Stjepan Rašković i Magdalena Pizzulo (ŽAH, Matica krštenih I).

1762. spominje se klerik Grgur Miličić (ŽAB).

1763. klerik Grgur Miličić prisustvuje potpisivanju jednog ugovora u Brusju (BAH).

1764. spominje se đakon Grgur Miličić u garantnom dokumentu (KAH).³

1766, 1771. i 1775. Brušani don Grguru daju govoriti mise za svoje pokojnike (ŽAB).⁴

Od 1770. do pred kraj 1781. don Grgur je župnik grada Hvara. Upisuje rođene, vjenčane i umrle u župske matice. Rukopis mu je prilično lijep i čitak, osim 1781, pred smrt — valjda zbog bolesti (ŽAH).

1775. otac don Grgura Miličića posuđuje od hvarskog Kaptola 30 cekina (KAH).

1778. spominje se kratka pauza u župnikovanju don Grgura — valjda zbog bolesti (FAH).

1776. nalazimo da don Grgur Miličić upravlja župom Hvar pošto je umro stari župnik, te da su mu dali beneficij Sv. Marije Magdalene (crkva u hvarskim Njivama), tj. prima prihode od zemalja Sv. Marije Magdalene. U istom spisu se spominje da je bolestan (BAH).

1777. dobija don Grgur dozvolu od hvarskog biskupa da može nositi periku za vrijeme služenja svete mise. Ta dozvola mu se izdaje na temelju liječničke potvrde (pati od glavobolje), radi rijetke kose i zdravstvenog stanja.

U spisu se spominje don Jerolim Cerinéo, koji je dobio dozvolu za nošenje perike 1776, kao i dozvola za nošenje perike za vrijeme bogoslužja izdana od pape Pija VI (papa od 1775—1799. godine, BAH).

1779. don Grgur je bolestan, što liječnik potvrđuje (BAH).

22. II 1782. umro je u kući u kojoj je stanovao u gradu Hvaru. Pokopan je u katedrali (ŽAH).

Iz navedenih arhivskih podataka možemo zaključiti slijedeće:

1. Da je don Grgur rođen u težačkoj obitelji i da je od oko 1761—1764. učio za svećenika, po svoj prilici u gradu Hvaru, sjedištu biskupije, kako je onda to bio običaj.

2. Da je od 1765—1769. bio kapelan — župnik sela Vrisnika.

3. Da je od 1770—1782. živio u Hvaru i vršio dužnost župnika grada Hvara. U Hvaru je i umro u dobi od nepunih 39 godina. Svećenik bio je 17 godina; pet u Vrisniku, a dvanaest u gradu Hvaru.

4. Da je bio bolehljiv, pa je možda i to bio jedan od povoda da dođe u Hvar, gdje je bilo dobrih liječnika i uopće boljih uvjeta za čovjeka slabijeg zdravlja.

Slabo zdravlje je don Grguru bila motivacija kad je tražio dozvolu za nošenje perike, modne novotarije onoga vremena u čemu, izgleda, nije bio sam. Svećenik Cerineo je po prezimenu s otoka Brača. Svakako, perike u ono doba nisu bile toliko česte, pa su bar među svećenstvom i izazivale pažnju, a i kritiku.

Prilike u Brusju za don Grgurova života

Hraste je prezime nastalo nadimkom od Dulčić (Dulčić, rečeni Hraste). Dulčić, odnosno Hraste je najstariji rod u Brusju, tj. starosjedilački. Rod Miličića spada u doseljenike koji su došli u Brusje osamdesetih godina XVII stoljeća.⁵

Uzimajući u obzir vrijeme doseljenja Miličićâ u Brusje, možemo pretpostaviti da je don Grgurev otac rođen u Brusju, a djed ili pradjed po svoj prilici nije, jer su se tek bili doselili; što bi moglo biti jedan od motiva naziva *vilan* (seljak), koje ne mora imati samo doslovno značenje nego i šire, uz notu određenoga potcjenjivanja na relaciji: građanin-seljak, starosjedilac-doseljenik; inspirirano ne toliko od autora pjesme, koji je don Grguru sumještatin, koliko od hvarskih građana, kojima je Brusje najbliže selo, tj. mjesto čije su im prilike bile poznate.⁶

Don Grgur je u ondašnjim prilikama postigao priličnu karijeru. Postavši svećenik odmah dobija župu Vrisnik. U ono doba je bilo dosta svećenika i mnogi su bili bez stalne službe.⁷ Don Grgur kasnije obavlja čak dužnost župnika grada Hvara, što je inače prilično visoka funkcija, jer je Hvar središte (katedralni grad) biskupije. To je mjesto u ono doba u praksi bilo rezervirano za članove plemićkih ili bar bogatih građanskih obitelji.

Don Grgurev ugled i veze su uvjetovali da mu je otac dobio zajam od Kaptola, najvećeg kreditora čitave hvarske biskupije, a taj je zajam po svoj prilici služio za širenje posjeda, i za ekonomsko jačanje njegove obitelji. Kredite od Kaptola su Brušani mogli vrlo teško dobiti. Brusje je na krševitom dijelu otoka i nije, osim Barbariçâ, imalo ni jedne ekonomski jače obitelji, koja bi se i u manjoj mjeri mogla usporediti s bogatim plemićkim, građanskim ili pučkim obiteljima na otoku, koji su svojim posjedom mogli garantirati vraćanje kredita.

I danas u Brusju postoji obitelj Miličić-Gargurovi. Ime Grgur se u obitelji stalno ponavljalo radi običaja da se unuku stavi ime djeda, odnosno nećaku ime strica. U obiteljskoj tradiciji se spominje don Grgur, ali o njemu ne znaju ništa konkretnije, a ni o pjesmi, kao ni drugi stariji Brušani.

Pjesma je inače bila poznata među kulturnim krugovima otoka; kolala je po otoku i nakon don Grgurove smrti. Sada pokojni Antun Ilijić, u čijem arhivu je pjesma nađena, začudio se kada sam mu rekao da nisam nikada čuo prije za nju i kazao mi da je u njegovoj mladosti bila poznata.

BILJEŠKE

¹ Ilijić Ante-Bobo, rođen 1884. u Starom Gradu, zaslužan je za proučavanje i zaštitu spomenika kulture otoka Hvara i uopće kulturne baštine, posebno rodnog mu Starog Grada (Duboković: 1). Rukopis pjesme je njegovu ujaku poklonio dr Petar Niziteo iz ostavštine svojega oca dr Viska Nizitea. Spomenuti otac i sin Niziteo su bili poznati kulturni radnici.

² Ja sam radio na inventariziranju i uopće obradi: Franjevačkog arhiva u Hvaru — FAH, Kaptolskog arhiva u Hvaru — KAH, Župskog arhiva u Brusju — ŽAB. Spomenuti arhivi su obrađeni i njihovi inventari su objavljeni. Radio sam i na Biskupskom arhivu u Hvaru — BAH, Župskom arhivu u Hvaru — ŽAH, a i na niz drugih hvarskih arhiva, ali nisam naišao ni na kakav podatak o Vinku Hrasti, čak ni u župskim maticama. Matice sam pregledao, ali u njima u ono doba nema ni imena Vinko. Postoji samo oblik Vincenzo, ali ni u tom obliku nisam našao s prezimenom Hraste ili Dulčić-Hraste.

³ U doba kandidat se nije mogao zarediti za svećenika bez pismene garancije da će u slučaju potrebe imati osigurano uzdržavanje. Obično se garantiralo zemljišnim posjedima. Slična garancija je morala postojati i za dozvolu gradnje crkava i kapelica. To je traženo zbog ugleda svećenika, odnosno doličnog uzdržavanja crkvene zgrade.

U garantnom dokumentu za don Grgura više Brušana, ne samo Miličići, garantira pojedinim česticama zemljišta. Kod bogatijih pučana i plemića nije bilo potrebno da više mještana garantira. Njima je bio dovoljan i manji dio zemljišta vlastite obitelji da bi zadovoljili potrebnu kvotu.

⁴ U ŽAB («Giornale della cassa Purgatorio») zabilježene su isplate za izrečene svete mise za pokojnike. Za strane svećenike se navodi ime i prezime, a za don Grgura i don Matija samo ime, jer su kao mještani bili svima poznati. Spomenuti don Matij Dulčić, rečeni Hure, rođen je u Brusju 5. X 1741, postao je đakon 1762, umro u Hvaru 25. VIII 1783. i pokopan u katedrali.

⁵ Miličići potječu iz neposredne okolice grada Livna (Grborezi, Rapavine i Mali Guber) iz kojeg su kraja dijelom (neki su ostali) za borbi s Turcima izbjegli u Makarsko primorje (Podaca, Podgora, Tučepi), a nakon pada Primorja u turske ruke dijelom su prebjegli na otok Hvar. Miličići se na Hvaru spominju najprije nadimkom Radišić detto Miličić 1678, a 1681. samo kao Miličić.

⁶ Za ilustraciju antagonizma i potcjenjavanja moglo bi se mnogo toga navesti. Mi ćemo ovdje donijeti dva primjera.

U pjesmi stoji »*Svim da u Brusju rodil se ye*« i »*Kad u gradu* (Hvaru op. VD) *rodil se ye*«. To ne bi smjelo dovesti u zabunu. Selo Brusje se u staro doba smatralo dijelom grada Hvara, zbog relativne geografske blizine, kao neka vrst predgrada. U Statutu komune i drugim dokumentima se naziva *suburbium*.

Brušani su od davnine imali u Hvaru svoju crkvu sv. Roka, pokapali se dijelom u hvarskim crkvama i imali svojih kuća u Hvaru. Vinko Hraste je to u pjesmi nategnuo da dokaže tobožnju ravnopravnost don Grgurova građanskog porijekla.

U farsu koju pripisuju Marinu Benetoviću: »Prigovaranje pod Kresisćem na Plamah meu Raskotom lovčarom vrhu Brušanih« i u »Komediji od Raskota« spominju se Brušani kao vilani, što ponavlja i Vinko Hraste »Negh da je villan buzzeradi«. U »Komediji od Raskota« spominje se Duklin, kao nagao čovjek brz na tučnjavu. Iako se tu, izgleda, radi o osobnom imenu, moglo bi se pretpostaviti i imenovanje po prezimenu. Duklin je bruško prezime koje se u maticama javlja od 1654.

Ovdje ćemo donijeti odlomak koji u navedenoj farsii govori o Brušanima; radi se o razgovoru o potresu, zbog kojega je navodno »naresla Velo glova« (brdo u blizini grada Hvara, kota 332), da će to brdo roditi sina te da su čuli za zapovijed: »od nikoga Barbarića, bogatoga človiĳa iz Brusja, da svi Grabjani, Selčani (Brusju susjedna sela, op. VD) i oni iz njihovoga sela imaju privesti sve volove, sve koze, sve jarce, sva jaja, sve maslo, sve kozliće i golube pod novu forticu (tvrđava Španjola u gradu Hvaru, op. VD) na jizbinu tega velikoga poroda i da imaju pribivat dan i noć sve babe (primalje, op. VD) od ovega otoka za prijati na ruke, ako to bude moguće, to strahovito čedo« (Fancev 4, 155.)

Osim te dvije ilustracije podrugivanja Brušanima kao *vilanima* usput napominjem kako me neki arhivski podaci na koje sam naišao potiču da posumnjam u to da je Benetović autor, ili barem da je on sâm autor. Književni historičari su svakako to svestrano analizirali, što meni nije odjve cilj. Donosim samo usputnu opservaciju koja se temelji na slijedećem:

a. Selca (Starogradska) su osnovana 1774, kao povremen pastirski stan. Oko 1824. su prerasla u selo, o čemu postoji dokumenat u BAH (inače rijetko postoji dokumenat o formiranju naselja). Na terenu Selaca je možda i prije bilo pastirskih stanova, ali to nisu bile veće anglomeracije s kontinuitetom stanovanja. Naselja spominjana u farsii prava su sela.

b. Barbarića danas na otoku ima u gradu Hvaru i selima Bogomolju i Poljicima. U Brusju su u XX stoljeću izumrli, odnosno iselili se. Barbarići se u hvarskim maticama spominju od 1583, bez navođenja mjesta. Barbarići u bruškim maticama se spominju od XVIII stoljeća. Njihova ekonomska moć se počinje razvijati u drugoj polovici istog stoljeća, a najviše su ojačali u XIX stoljeću.

U farsii se bruški Barbarići spominju kao seoski bogataši. Marin Benetović je živio u XVI i početkom XVII stoljeća, pa spominjanje Selaca, koja za Benetovićeova života nisu postojala, kao i Barbarića koji se vrlo rijetko javljaju prije XVIII stoljeća, odnosno prije nisu imali jače obitelji i ekonomske moći, moglo bi upozoriti barem na to da je farsa kasnije dopunjena.

⁷ U Brusju je tada bio župnik don Luka Biličić iz Vršnika. Don Luka je službovao u Brusju od 1743. do 1768, a poslije se zbog starosti povukao u rodno selo. Poslije njega je župnik u Brusju bio don Lukin nećak don Nikola Biličić. U ono doba je narod birao župnike. Vjerojatno je don Luka utjecao na svoje sumještane Vršničane da biraju njemu poznatog don Grgura, kojega je po svoj prilici i instruirao za vrijeme školovanja.

LITERATURA

1. Duboković Niko Nadalini: Antun Ilijić; Bilten Historijskog arhiva komune hvarske, godina III, broj 3—4, strana 67—68, Hvar 1961.
2. Dulčić Visko: Župski arhiv u Brusju; Bilten Historijskog arhiva komune hvarske, godina IV—V, broj 5—6, strana 29—37, Hvar 1963.
3. Dulčić Visko i Gugić Venko: Kaptolski arhiv u Hvaru; Hvar, 1972 (umnoženo kao rukopis).
4. Fancev Franjo: Seljačka komedija u starijoj hrvatskoj drami; Godišnjak sveučilišta kraljevine Jugoslavije u Zagrebu za školsku godinu 1924/25—1928/29, strana 140—156, Zagreb 1929.
5. Gugić Venko i Visko Dulčić: Franjevački arhiv u Hvaru; Bilten Historijskog arhiva komune Hvarske, godina IV—V, broj 5—6, strana 38—45, Hvar 1963.